

Notitie

Contactpersoon E.H. (Elles) van Drunen en B. (Benjamin) Flierman

Datum 26 augustus 2015

Kenmerk N001-1232639EDR-mfv-V02-NL

Natuurontwikkeling bestemmingsplan Kievitsveld

1 Inleiding

Voor het recreatiegebied Kievitsveld wordt een nieuw bestemmingsplan opgesteld. Dit bestemmingsplan biedt de ruimte voor het realiseren van een ontbijthotel. In het kader van het Green Deal (2012) zal 1 % van de investeringskosten voor het hotel worden besteed aan natuurontwikkeling in het gebied. Hiervoor is een voormalig agrarisch perceel genomen, dat wordt herbestemd tot natuur. Deze notitie geeft het natuurinrichtingsplan voor dit perceel.

1.1 Ligging plangebied

Figuur 1.1 geeft de ligging van het plangebied weer in het Kievitsveld. Het recreatiegebied Kievitsveld ligt in de plaats Emst in de gemeente van Epe. Dit perceel wordt met de bestemmingsplanwijziging herbestemd van agrarisch naar natuur. Het perceel heeft een oppervlak van circa 0,7 hectare en ligt aan de Viskweekweg. Het perceel is aan de oostzijde begrensd door bos. Aan de westzijde (aan de overzijde van de weg) ligt een voormalige viskweekvijver.

1.2 Hoe te komen tot het natuurinrichtingsplan?

Het kiezen van een inrichtingsvariant is een weloverwogen besluit gebaseerd op verschillende aspecten:

1. Natuurdoelen van de provincie Gelderland. Deze zijn vertaald in:
 - Kernkwaliteiten per regio
 - Lokale natuurdoeltypen
2. Lokaal voorkomende Flora- en faunawetsoorten. Het voorkomen van beschermde soorten is beschreven in de Natuurtoets (Tauw, 2008 en 2012)
3. Beheerintensiteit
4. Investeringskosten

Figuur 1.1 Ligging agrarisch perceel (0,7 ha) in recreatiegebied Kievitsveld

2 Natuurwaarden plangebied

De beleidsmatige natuurwaarden in het plangebied zijn uit verschillende bronnen te herleiden, namelijk:

1. Kernkwaliteiten Gelders Natuurnetwerk (GNN) en Gelderse Ontwikkelingszone (GO)
2. Beschermde soorten Flora- en faunawet

2.1 Kernkwaliteiten GNN en GO

De provincie Gelderland heeft haar beschermde natuur ruimtelijk beschermd in het Gelders Natuurnetwerk (GNN) en de Groene Ontwikkelzone (GO). Het GNN en het GO komen overeen met de vroegere provinciale Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Voor het GNN en het GO zijn per deelgebied in de provincie kernkwaliteiten opgesteld, waarin de kwaliteiten en ontwikkelingsaspecten van de natuur in het gebied zijn vastgelegd (Gelderland, 2014). Het Kievitsveld valt binnen deelgebied Wissel – Emst. Voor dit gebied zijn de volgende doelen van toepassing op het plangebied in het Kievitsveld:

Kernkwaliteiten deelgebied natuur en landschap

- Leefgebied das
- Leefgebied steenuil
- Alle door de Flora- en faunawet beschermde soorten en hun leefgebied in dit deelgebied

Ontwikkelingsaspecten natuur en landschap

- Ontwikkeling bosranden en overgangen naar cultuurgronden
- Ontwikkeling biotopen voor reptielen en amfibieën

In de volgende paragraaf is beknopt toegelicht welke van deze van de bovengenoemde aspecten toepasbaar zijn op de inrichtingsscenario's voor het voormalig agrarisch perceel.

Leefgebied das

De das komt in de omgeving van het plangebied voor. De inrichting van het perceel kan zich richten op het leef- en foerageergebied van de das. De soort leeft in burchten onder struiken, heggen en houtwallen. De das heeft een gevarieerd dieet. Hij voedt zich bijvoorbeeld aan insecten, vruchten, knaagdieren en graan. Voor deze soort is dus vooral voldoende beschutting en voldoende voedselaanbod van belang. (Zoogdiervereniging, 2015)

Leefgebied steenuil

De steenuil is een soort die vooral voorkomt in kleinschalig agrarisch landschap. Dit landschapstype is ruimschoots aanwezig rondom het Kievitsveld. Het plangebied kan in de toekomstige situatie van waardevol zijn voor het leefgebied van de steenuil. De soort voedt zich vooral met muizen, regenwormen en kikkers (Vogelbescherming, 2015). Door het voedselaanbod voor muizen te verhogen vergroot het aantal muizen, waardoor meer voedsel voor de steenuil ontstaat. Dit kan worden gerealiseerd door het plaatsen van een of meerdere takkenrillen en/of muizenruiters. Voorts kan het plangebied van betekenis zijn voor de steenuil door het plaatsen van steenuilnestkasten.

De das en de steenuil komen beide in de omgeving van het plangebied voor. De inrichting kan in de toekomstige situatie voor de das en steenuil dienen als leef- of foerageergebied.

Beschermde soorten

De provincie Gelderland stelt als doel om de Flora- en faunawet- en Natuurbeschermingswetsoorten te beschermen. De verwachte soorten in het plangebied zijn in de natuurtoets (Tauw, 2008 en 2013) beschreven. Dit is nader toegelicht in paragraaf 2.2.

Ontwikkeling van bosranden

De provincie Gelderland heeft als ontwikkelingsaspect voor het deelgebied Wissel – Emst de bosranden benoemd. Het plangebied kan worden ingericht als een bosrand door een geleidelijke overgang te realiseren van de weg tot het naastgelegen bos. Een goede overgang bestaat uit een gelaagde begroeiing (een combinatie van bomen, struiken en planten).

Ontwikkeling biotopen voor reptielen en amfibieën

Er is de mogelijkheid om het biotoop in te richten voor reptielen (ringslang) en amfibieën.

Tabel 2.1 beschrijft hoe dit wordt vormgegeven.

2.2 Beschermde soorten Flora- en faunawet

De door de Flora- en faunawet beschermde soorten die perceel kunnen voorkomen zijn genoemd in tabel 2.1.

Tabel 2.1 Verwachte beschermde soorten (tabel 2/3) in of nabij het plangebied (Tauw, 2008 en 2013)

Soortgroep	Verwachte soorten (tabel 2/3)
Flora	Mogelijk beschermde soorten aanwezig in omgeving (rietorchis, kleine zonnedauw)
Zoogdieren	Eekhoorn (tabel 2), das (tabel 3)
Vogels (vaste verblijfplaatsen)	Diverse: waaronder roofvogels, uilen en spechten
Vleermuizen	Franjestaart, watervleermuis, meervleermuis, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis, laatvlieger en gewone grootoorvleermuis (alle tabel 3)
Reptielen	Ringslang (tabel 3)
Amfibieën	Heikikker, poelkikker, kamsalamander (alle tabel 3)

In het plangebied kan op de volgende manieren geschikt leefgebied gecreëerd worden voor de soorten uit tabel 2.2.

Tabel 2.2 Benodigd biotoop per soort(groep) waarmee het plangebied kan worden ingericht.

Soort(groep)	Type leefgebied	Benodigd biotoop
Eekhoorn	Verblijfplaatsen	Bomen op leeftijd, nest gelegenheid
	Foerageergebied	Eiken, notenbomen
Das	Verblijfplaatsen	Bos, struweel, aanwezigheid van nestmateriaal, losse bodem
Vogels (vaste verblijfplaatsen)	Verblijfplaatsen	Bomen op leeftijd, struweel
	Foerageergebied	Leefgebied voor muizen, amfibieën en insecten
Vleermuizen	Foerageergebied	Bos, struweel, water (insecten)
	Verblijfplaatsen	Bomen met holtes
Ringslang	Leefgebied	Gevarieerd landschap nabij water, met open plekken om te zonnen en struweel ter beschutting
	Broedlocatie	Bladhopen, compost, takkenrillen
Amfibieën (heikikker, poelkikker, kamsalamander)	Paargebied	Geïsoleerde poelen
	Foerageergebied,	Beschutte terrestrische biotopen zoals onder bladafval of
	winterverblijf	struweel

Flora

Beschermde flora zijn in dit geval wat lastiger te faciliteren. Dit komt met name omdat beschermde flora, zoals de kleine zonnedaauw, vrijwel uitsluitend voorkomen in nutriëntenarme gebieden, waar de concurrentie met sneller groeiende soorten (zoals grassen) beperkt is. Zoals ook in de folder van B-WARE (2014) is te lezen, vergt dit type natuurinrichting arbeidsintensieve beheersmaatregelen zoals meerjarig maaien, plaggen, aanpassingen in waterhuishouding et cetera. Dit type omvorming past niet bij de beperkte schaalgrootte van deze inrichtingsmaatregel. Beschermde flora wordt daarom verder buiten beschouwing gelaten.

3 Inrichtingsplan

In dit hoofdstuk is het inrichtingsplan beschreven. Hierin is achtereenvolgens behandeld: de inrichting, de natuurwaarde, aanvullende voorzieningen, een beperkte toelichting op de beplanting en het onderhoud.

3.1 Inrichting mantel-zoom vegetatie

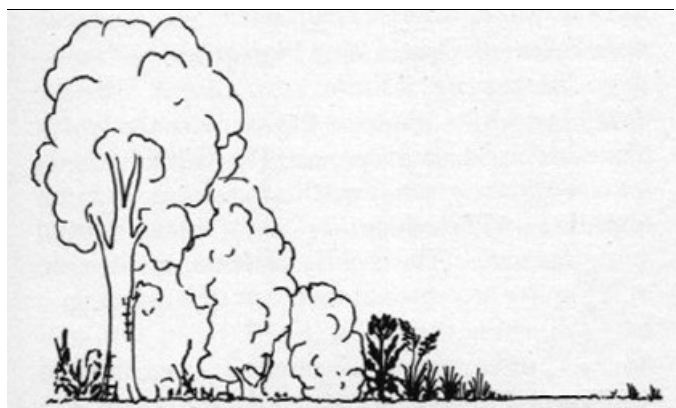
Het inrichtingsplan vormt een natuurlijke overgang vanuit het bos naar de weg in de vorm van wat een mantel-zoom vegetatie genoemd kan worden. Het komt daarmee tegemoet aan de provinciale kernkwaliteiten en de lokaal voorkomende zwaardere beschermde Flora- en faunawetsoorten.

Inrichting

Figuur 3.1 geeft een indicatie van de opbouw van de inrichting vanaf het bos richting de straat.

De oppervlaktas per type beplanting is ruwweg als volgt:

- 20 % jonge, gebiedseigen bomen tegen bestaande bosrand
- 65 % overgangszone van ruigtekruiden naar bosplantsoen (struweel) en bos
- 15 % laag grasland en kruiden.

Figuur 3.1 Inrichtingsplan mantel-zoom vegetatie

3.2 Natuurwaarde

Deze inrichtingsvariant komt tegemoet aan de volgende provinciale kernkwaliteiten en Flora- en faunawetsoorten:

- Ontwikkeling bosranden
- Leefgebied steenuil
- Leefgebied das
- Biotopen voor reptielen en amfibieën
- Leefgebied overige Flora- en faunawetsoorten

Ontwikkeling bosranden

Het inrichtingsplan mantel-zoom vegetatie vormt een natuurlijke overgang vanuit het bos naar de straat. Deze gradiënt heeft een hoge natuurwaarde doordat er veel verschillende leefgebieden ontstaan, waaronder voor diverse beschermde diersoorten.

Leefgebied steenuil

Het inrichtingsplan biedt de steenuil voedsel doordat er leefgebied voor muizen wordt gecreëerd. De muizen leven in de kruidenvegetatie en onder het struweel. De bijbehorende zaden en vruchten zijn voedsel voor muizen. De lage vegetatie biedt de steenuil het overzicht waardoor de soort goed kan jagen in het gebied.

Leefgebied das

Het inrichtingsplan voorziet de das van voedsel door bijvoorbeeld vruchtdragende struiken. Daarnaast vindt de das beschutting door de hoger opgaande vegetatie.

Biotopen voor reptielen en amfibieën

Het inrichtingsplan voorziet reptielen en amfibieën in leefgebied door de hoger opgaande kruidenvegetatie en het struweel. Hieronder vinden amfibieën en reptielen in de winter voldoende beschutting om te overwinteren.

Leefgebied overige Flora- en faunawetsoorten

- De bomen en struiken bieden op termijn nestgelegenheid voor vogels, eekhoorn en vleermuizen
- Nootdragende bomen en heesters zoals respectievelijk eik, beuk en hazelaar bieden foerageergelegenheid voor de eekhoorn
- De hoger opgaande vegetatie biedt indirect (door insecten) foerageergebied voor vleermuizen
- De lage vegetatie biedt indirect (door muizen) foerageergebied voor roofvogels en overige uilen, naast de steenuil

Vlinders en bijen

Het bloemenmengsel in het inrichtingsplan zorgt voor het aantrekken van insecten zoals (nacht)vlinders en bijen, die op hun beurt weer voedsel vormen voor bijvoorbeeld vleermuizen. Deze soortgroepen zorgen voor natuurlijke zaadverspreiding en kunnen tevens worden gegeten door vogels of zoogdieren.

3.3 Toelichting toe te passen inrichting

De opbouw van de beplanting in het inrichtingsplan is zo gekozen omdat het een natuurlijke gradiënt is die voor diverse plant- en diergroepen van waarde is. Gelet het beperkte budget is er gekozen voor een grote mate van natuurlijke vegetatieontwikkeling. Deze wordt mogelijk gemaakt door:

- Het creëren van natuurlijke gradiënten door grondverzet
- Aanplant van veren en bosplantsoen

Grondverzet

Het huidige bodemtype is rijk aan nutriënten vanwege het voormalige agrarische gebruik. Met een graafmachine wordt een strook langs de kant van de weg afgegraven zodat daar de grond verschaalt (zie onderstaande figuur). Hier zullen vanzelf gras en kruiden ontstaan. Verdere successie wordt voorkomen door maaibeheer. Het zand wordt verplaatst richting de bosrand. Hierdoor ontstaat een natuurlijke glooiing in het perceel. De hogere delen van het perceel zijn dan rijker aan nutriënten door het grondverzet, maar dit is geen probleem voor het realiseren van bosopstand.

Figuur 3.1 Schets inrichtingsplan voormalig agrarisch perceel

Beplanting

De bosopstand op de hogere, nutriëntrijke delen ontstaat natuurlijk vanuit de naastgelegen bospercelen. De ontwikkeling wordt bespoedigd door de aanplant van veren (jonge bomen). In de overgangszone van gras en kruiden naar bosopstand worden heesters en verspreid nog enkele veren geplant. Hierdoor ontwikkelt een gradiënt van gras naar ruigtekruiden, bosplantsoen en bos. De bovenstaande figuur geeft een indicatie van de te ontwikkelen vegetatiezones.

De struiken en bomen in het inrichtingsplan zijn streekeigen en hierdoor het beste afgestemd op de lokaal voorkomende dieren. Zo bieden vrucht- of nootdragende heesters of bomen voedsel voor bijvoorbeeld vogels, de das en de eekhoorn. Te planten bomen zijn af te stemmen met de omliggende percelen. Voor de hand liggende streekeigen soorten zijn bijvoorbeeld: berk, beuk en eik. Te planten heesters zijn bijvoorbeeld: hazelaar, meidoorn en vlier.

3.4 Onderhoud

De bomen en struiken in de mantelzoom behoeven in principe geen onderhoud. De mantel – zoom vegetatie vergt weinig onderhoud. Als er geen onderhoud plaatsvindt, ontstaat op lange termijn in het hele perceel bos. Door periodiek (jaarlijks of eens per twee jaar) te maaien blijft het gras en de kruiden langs de weg laag. De randen langs de bos-zone en daartussen dienen eens per 3 of 4 jaar met de bosmaaier kort gemaakt te worden. Hierdoor wordt voorkomen dat de gradiënt en openheid van de mantel – zoom vegetatie verdwijnt. Door het maaisel af te voeren verschaalt het gebied enigszins, maar het effect hiervan is afhankelijk van de abiotische factoren van het gebied (B-WARE, 2015). In de overgangszone kan bij teveel bosopslag jonge bomen worden verwijderd. Hierdoor blijft de gradiënt in tact. Het dunnen van bomen kan door, of in samenwerking met lokale natuurwerkgroepen gedaan worden. Hierdoor blijven kosten beperkt.

De aanvullende voorzieningen vereisen een kleine aanvullende investering bij de inrichting, maar vergen nauwelijks onderhoud. Het onderhoud waar aan te denken is, is bijvoorbeeld wat snoeiafval op de takkenhoop te werpen eens in de paar jaar of het schonen van een nestkastje na het broedseizoen.

3.5 Aanvullende voorzieningen (aanbeveling)

De natuurwaarde van de mantel-zoom vegetatie kan worden verhoogd door het maken van aanvullende voorzieningen. Deze paragraaf geeft een aantal voorbeelden van in het inrichtingsplan inpasbare voorzieningen.

Voorzieningen voor roofvogels / uilen

Enkele aanvullende voorzieningen voor roofvogels of uilen zijn:

- Enkele palen plaatsen als uitkijkpost
- Plaatsen van kunsthorsten of uilenkasten
- Voorzien van foerageergelegenheid (insecten, muizen)
 - Beplanting met overblijvend graan
 - Neerleggen van dood hout (snoeiafval)
 - Plaatsen van takkenhopen, takkenrillen of takkenwal
 - Plaatsen van muizenruiters

Takkenhopen

Het aanleggen van een takkenhoop is voor verschillende diergroepen gunstig. Zoals hierboven vermeld biedt het foerageergelegenheid voor roofvogels en uilen doordat het leefgebied voor muizen vormt. Daarnaast kan het een winterverblijf zijn voor amfibieën en reptielen. Dit komt hierdoor ten goede aan de Gelderse kernkwaliteit "ontwikkeling biotopen voor reptielen en amfibieën" en aan andere Flora- en faunawetsoorten.

Figuur 3.2 Takkenhoop

Nestkasten vogels, vleermuizen en eekhoorn

De nestkasten worden geplaatst aan bestaande bomen, omdat de nieuwe bomen naar verwachting nog onvoldoende omvang hebben. Deze kasten kunnen daarom aan de oudere bomen in de omgeving van het plangebied worden gehangen. Voor een steenuilnestkast geldt dat kasten op een rustige plaats worden gehangen waarbij inwateren bij regen en harde wind moet worden voorkomen op een hoogte van 2 tot 5 meter (STONE Nederland, 2015). Afstemming met een ter zake kundig ecooloog verdient de voorkeur.

Aanleg poel

Afhankelijk van de lokale grondwaterstand kan een poel worden aangelegd. Dit kan voortplantingsgebied zijn voor lokaal voorkomende beschermde amfibieën. Dit komt ten goede aan de Gelderse kernkwaliteit "ontwikkeling biotopen voor amfibieën". Daarnaast kan de poel en de oeverzone leefgebied zijn voor de ringslang en vleermuizen (als foerageergebied) en aanvullend voorziet de poel in de waterbehoefte van voor vogels en zoogdieren. Afstemming met een ter zake kundig ecooloog verdient de voorkeur.

4 Investeringsverantwoording

Het inrichtingsplan biedt een goede bijdrage aan de natuurwaarde van het gebied, en voldoet daardoor aan de Green Deal. De investering is als volgt besteed:

Totale investering

1 % van EUR 3,5 miljoen: EUR 35.000,00

Waardevermindering grond van agrarische bestemming naar natuur:

Gemiddelde grondwaarde van grasland oostelijke Veluwe EUR 49.387,00 per ha¹

Oppervlakte 7.000 m²; waarde is EUR 34.570,90

Waardevermindering 80 %²

Investering: 80 % x EUR 34.570,90 **EUR 27.656,72**

Beschikbaar voor inrichting

Uitvoering inrichtingsplan **EUR 7.343,28**

Toelichting investering uitvoering inrichtingsplan

Grondverzet: 100 m lang, 10 m breed, 40 cm diep: 400 m³.

loonwerker, materieel en voorrijkosten³, halve dag werk: EUR 1.000,00

Veren en bosplantsoen: 2 eur/p.s. incl. aanplant ⁴ EUR 6.000,00

Grasvegetatie: natuurlijke ontwikkeling EUR 0,00

Aanleg muizenruiters: aanleg door lokale Natuurwerkgroep of hovenier. EUR 0,00

Goed te combineren met bosonderhoud in plangebied of omgeving

Plaatsen nestkasten vogels en vleermuizen: circa 10 – 20 eur/p.s. EUR 343,28

te plaatsen door lokale Natuurwerkgroep of hovenier

¹ <http://www.boerderij.nl/Home/grondmarkt/Grondprijzen/?gebied=2501>

² zie : <http://www.groenloket.nl/index.php?116>

³ Eventueel te combineren met grondverzet voor aanleg van het hotel

⁴ Een hovenier kost circa 40 eur/pu. Reken ook op voorrijkosten en minimale projectomvang. Indien er budget over is, worden grotere bomen geplant dan veren

5 Bronnen

B-ware. 2014. Van Landbouw naar natuur. Een efficiënte en effectieve aanpak. http://www.b-ware.eu/sites/default/files/bestanden/Brochure_natuurontwikkeling_2014.pdf

Green Deal, 2012. B-107 Green Deal Icoonproject recreatiegebieden en natuur Veluwe. Overeenkomst tussen Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Stichting Innovatieve Recreatie en Ruimte, Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland, Vereniging van Recreatie Ondernemers Nederland en RGV Holding BV. 2 juli 2012.

Kenmerk N001-1232639EDR-mfv-V02-NL

Provincie Gelderland, 2015. Natuurbeheertypen ambitie. Natuurbeheerplan ontwerp 2016.

<http://flamingo.prvgld.nl/viewer/app/Natuurbeheerplan>

geraadpleegd op 7 juli 2015.

STONE Nederland, 2015. Steenuilenoverleg.

<http://www.steenuil.nl/nestkasten>

geraadpleegd op 7 juli 2015.

Tauw bv. 2008. Natuurtoets Kievitsveld. Benjamin Flierman en Bas Bakker. 17 december 2008.

Kenmerk R001-4611027BJF-mfv-V02-NL.

Tauw bv. 2012. Actualisatie natuurtoets bestemmingsplanwijziging Kievitsveld. Elles van Drunen

en Benjamin Flierman. 7 september 2012. kenmerk N001-1207515EDR-mfv-V01-NL.

Tauw, 2015. Natuurinrichting Kievitsveld. Notitie met kenmerk N001-1230587EDR-mfv-V01-NL. 31 maart 2015.

Vogelbescherming, 2015. De Steenuil

http://www.vogelbescherming.nl/vogels_beschermen/landelijk_gebied/erfvogels/steenuil

geraadpleegd op 7 juli 2015.

Zoogdiervereniging 2015. De das.

<http://www.zoogdiervereniging.nl/de-das-meles-meles>

geraadpleegd op 7 juli 2015.

Zoogdiervereniging 2015. De eekhoorn

<http://www.zoogdiervereniging.nl/eekhoorn-sciurus-vulgaris>

geraadpleegd op 7 juli 2015.